T.C.
GAZİANTEP
VALİLİĞİ

T.C
GAZİANTEP
ÜNİVERSİTESİ

OSMANLI DEVLETİ'NİN
700
700. KURULUŞ YILDÖNÜMÜ

OSMANLI DÖNEMİNDE GAZİANTEP SEMPOZYUMU

(22 Ekim 1999)

Editör
Doç. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ

Gaziantep
2000

SEMPOZYUM DÜZENLEME KURULU

Onursal Başkan

Muammer GÜLER
Gaziantep Valisi

Başkan

Prof. Dr. İ. Hüseyin FİLİZ
Gaziantep Üniversitesi Rektörü

Hasan ŞENSES
Gaziantep Vali Yardımcısı

Prof. Dr. Tokay GEDİKOĞLU
Gaziantep Üniversitesi
Fen - Edebiyat Fakültesi Dekanı

Prof. Dr. Hikmet CELKAN
Gaziantep Üniversitesi
Fen - Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Nejat GÖYÜNÇ
Selçuk Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Hüseyin AYAN
Süleyman Demirel Üniversitesi
Emekli Öğretim Üyesi

Genel Sekreter

Doç. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ
Gaziantep Üniversitesi
Fen - Edebiyat Fakültesi Tarih Bölüm Başkanı

Tashih
Arş. Gör. İsmail ALTINÖZ
Arş. Gör. Ertuğrul VURAL

***Kapak Resmi** : S. Chesney*
(Expedition for the Survey of the Rivers Euphrates ar Tigris 1835 - 37 Vol. 1. London)
***Kapak Tasarım** : Yrd. Doç. Dr. Rifat ERGEÇ*

***Baskı Ön Hazırlık** : Sertaç Tanıtım*
***Baskı** : Arsan Basın - Yayın Reklamcılık A.Ş.*
Gaziantep 2000

** Bu kitapta yayınlanan tebliğlerdeki görüşler yazarlarına aittir.*
** Tebliğlerden referans gösterilerek alıntı yapılabilir.*

BU KİTAP GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ'NCE HAZIRLANIP
GAZİANTEP VALİLİĞİ İL ÖZEL İDARE MÜDÜRLÜĞÜ'NCE BASTIRILMIŞTIR.

Hüseyin Çınar

İÇİNDEKİLER

Doç. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ
ÖNSÖZ III

GAZIANTEP ÜNIVERSİTESİ REKTÖRÜ
PROF. DR. HÜSEYIN FİLİZ'İN AÇIŞ KONUŞMASI VII

GAZİANTEP VALİSİ
MUAMMER GÜLER'İN KONUŞMASI ..... IX - X

Prof. Dr. Nusret ÇAM
GAZİANTEP'TE TÜRK MİMARİSİ ..... 1 - 14

Prof. Dr. Mikail BAYRAM
LALA MUSTAFA PAŞA'NIN GAZİANTEP'TEKİ VAKIFLARI ..... 15 - 22

Prof. Dr. Hüseyin AYAN
MÜTERCİM ASIM EFENDİ (1755? - 1820) ..... 23 - 28

Doç. Dr. Mehmet ŞAHİNGÖZ
İSTİKLÂL-İ OSMÂNÎ GÜNÜ ve BUGÜNÜN ANTEP'TE KUTLANMASI ..... 29 - 38

Dr. Ahmet CİHAN
XIX. YÜZYILDA ÖRNEK BİR BÖLGESEL KALKINMA MODELİ:
FIRAT HAVZASI VE AMİK OVASI PROJESİ ..... 39 - 42

Prof. Dr. Nejat GÖYÜNÇ
GAZİANTEP TARİHİ İLE İLGİLİ BAZI NOTLAR ..... 45 - 48

Doç. Dr. Said ÖZTÜRK
GAZİANTEP'İN SOSYO - EKONOMİK TARİHİ İÇİN ÖNEMLİ İKİ KAYNAK:
HALEP VE MARAŞ AHKÂM DEFTERLERİ ..... 49 - 57

Yrd. Doç. Dr. İlyas GÖKHAN
GAZİANTEP VE YÖRESİNİN OSMANLI HAKİMİYETİNE GEÇMESİ ..... 59 - 65

Yrd. Doç. Dr. Nuri YAVUZ
BORÇ - ALACAK İLİŞKİLERİ ÇERÇEVESİNDE BESNÎ-ZÂDE
(BEHİSNÎ-ZÂDE) SEYYİD MEHMED EFENDİ'NİN TEREKESİ ..... 67 - 75

Yrd. Doç. Dr. Hülya CANBAKAL
XVII. YÜZYILDA TESEYYÜD VE `AYNTAB SADATI ..... 77 - 81

Yrd. Doç. Dr. Hilmi BAYRAKTAR
XIX. YÜZYILIN İLK YARISINDA ANTEP'İN İDARÎ
YAPISI VE İKTİSADÎ DURUMU ..... 83 - 96

Hüseyin ÇINAR
XVIII. YÜZYILIN İLK YARISINDA AYINTÂB (ANTEP) ŞEHRİNDE
BİR GÜÇ UNSURU OLARAK YENİÇERİLER ..... 97 - 110

Prof. Dr. Gönül AYAN
ANTEPLİ ARZI MEHMET EFENDİ ..... 113 - 136

Prof. Dr. Recep DİKİCİ
OSMANLI DÖNEMİNDEKİ BAZI ANTEPLİ ÂLİM VE EDİPLER ... 137 - 143

Yrd. Doç. Dr. Ayşe YÜCEL
ÂŞIK EFGAN DİDARÎ ve HİKÂYESİ ... 145 - 150

H. İbrahim YAKAR
GAZİ ANTEPLİ DİVAN ŞAİRLERİ ... 151 - 195

Faruk GÖKÇE
XIX. YÜZYIL GAZİANTEPLİ DİVAN ŞAİRLERİNİN
DİL ÖZELLİKLERİ ... 197 - 208

Doç. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ
ANTEP MEVLEVÎHÂNESİ VE VAKFİYELERİ ... 211 - 241

Doç. Dr. Mehmet ÖZKARCI
GAZİANTEP'TE ÜÇ HAN ... 243 - 267

Yrd. Doç. Dr. Rifat ERGEÇ
GAZİANTEP KALESİ VE HAMAMI ... 269 - 293

Dr. Çiğdem ÇİFTÇİ
XIX. YÜZYILDA GAZİANTEP KENT MERKEZİNDE
SOSYAL DONATIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU ... 295 - 315

İsmail ALTINÖZ
GAZİANTEP ALÂÜDDEVLE CÂMİİ VE VAKFİYESİ ... 317 - 324

Prof. Dr. Fuat YÖNDEMLİ
BARAK İLİ ... 327 - 328

Yrd. Doç. Dr. Halil AYTEKİN
GAZİANTEP İDADİSİ (AYINTAB İDADİSİ) ... 329 - 336

Yrd. Doç. Dr. İbrahim ALTUNEL
GAZİANTEP VE YÖRESİ HALK KÜLTÜRÜNDE MAHALLİ
FIKRA TİPLERİ VE BU TİPLERE BAĞLI FIKRA ÖRNEKLERİ ... 337 - 346

Yrd. Doç. Dr. İsmet ÇETİN
GAZİANTEP ÂŞIKLIK GELENEĞİ ... 347 - 350

Öğr. Gör. Emine BAYRAM
OSMANLIDAN GÜNÜMÜZE GAZİANTEP'TE
GİYİM KUŞAM ÖRNEKLERİNDEN ABA ... 351 - 362

XVIII. YÜZYILIN İLK YARISINDA AYINTÂB (ANTEP) ŞEHRİNDE BİR GÜÇ UNSURU OLARAK YENİÇERİLER

Hüseyin ÇINAR*

Osmanlı Devleti'nde kapıkulu askeri, maaşı (ulûfesi) hazine tarafından tahsis edilen, savaş ve barış zamanlarında padişahın hizmetinde bulunan daimi askerlerdir[1]. Padişahın *"hâssa ordusu"* olarak da kabul edilen bu askerî birliklerin görevleri arasında, memleket dâhilinde padişah adına güvenlik ve asâyişi sağlamak da bulunmaktaydı. Kapıkukulu askeri içerisinde en nüfûzlu ve kalabalık kesimi yeniçeri ocağının mensûbları meydana getirmekteydi[2]. Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzâde Bâyezid'in taht mücadelesi esnasında Anadolu'da timarlı sipahilerin, onun tarafını tutmaları güç dengelerini sarsmış; düzensizliğin hâkim olmasına neden olmuştu. Şehzâdeler arasındaki taht kavgalarının doğurduğu iç savaş ortamı, Anadolu'da yaygınlaşan bir düzensizlik halinde hemen hemen her kesime sirâyet etmişti. Bozulan asâyişi sağlamak ve şehzâdelerin bundan sonraki ayaklanmalarını önlemek için bazı önlemlerin alınması Şehzâde Bâyezid olayından sonra gündeme geldi. Bunun üzerine Kanûnî Sultan Süleyman, halkı bozguncu diğer bir ifadeyle *"ehl-i fesad"*dan korumak için yeniçerileri *"yasakcı"* ya da *"korucu"* adıyla Anadolu'nun bir çok yerine, postalar şeklinde yerleştirmeyi gerekli gördü. Böylece daha önce de var olan, ancak yaygın bir uygulama olmayan yeniçerilerin nöbetçilik adı da verilen koruculuk görevi, bundan böyle memleketin her tarafına yayılmış oldu. Bu da haliyle yeniçeri ocak nizamının bozulmasına ve yeni olayların ve güç gruplarının ortaya çıkmasına zemin hazırladı[3]. Böylece XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yeniçerilerin merkezi yani İstanbul dışındaki (taşra) görevleri şehir ve kale hizmetleri olmak üzere iki kısma ayrıldı. Şehirdekiler *"yasakcılık"* ederek oranın inzibatını sağlarken; kale muhafızı olanlar da nöbetleşe ve üç sene müddetle kalelerde muhâfızlık etmeye başladılar[4]. Taşrada görevlendirilen yeniçerilerin, kaza gibi daha küçük idarî birimlerde, başlarında *"yeniçeri serdarı"*nın bulunması kanundu[5]. Yeniçeri serdarı, diğer taşra şehirlerinde olduğu gibi XVIII. yüzyılda Ayıntab (Antep) şehrinde de yeniçeri, topçu, top arabacısı, kul oğulları ve gulemân-ı acemi olarak görev yapan dergâh-ı âlî yeniçerilerinin zâbiti ve komutanı olarak görev yapmaktadır. Sefer zamanları emri altında bulunanlarla savaşa katılan yeniçeri serdarına, yeniçeri ağası tarafından serdarlık mektubu verilirken, o şehirde bulunan yeniçerilerin onun sözünden çıkmamaları ve ona itaat etmeleri konusu üzerinde ısrarla durulduğunu görmekteyiz[6].

---

* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Araştırma Görevlisi.

1 Kapıkulu ocakları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İ. Hakkı UZUNÇARŞILI, **Osmanlı Devleti Teşkilatında Kapıkulu Ocakları**, I, II, Ankara 1984.

2 Yeniçeriler için bkz. İ.Hakkı UZUNÇARŞILI, **Osmanlı Devleti Teşkilatında Kapıkulu Ocakları**, I, s. 144 vd. ; Mücteba İLGÜREL, "Yeniçeriler", **İslâm Ansiklopedisi**, XIII, s. 385-395.

3 Yeniçerilerin taşraya gönderilmeleri için bkz. Şerafettin TURAN, **Kanunî'nin Oğlu Şehzâde Bayezid Vak'ası**, Ankara 1961, s. 175-177; ayrıca bu eserin diğer bir baskısı olan, **Kanuni Süleyman Dönemi Taht Kavgaları**, (II. basım), Ankara 1987, s. 150-152'e de bakılabilir.

4 Yeniçerilerin merkez ve taşradaki muhafaza hizmetleri için bkz. UZUNÇARŞILI, **Kapıkulu Ocakları**, I, s. 324-33; İki taşra şehri, Ankara ve Konya'daki uygulamalar için de bkz. Özer ERGENÇ, **Osmanlı Klasik Dönemi Kent Tarihçiliğine Katkı, XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya,** Ankara 1995, s.72-76.

5 UZUNÇARŞILI, **Kapıkulu Ocakları**, I, s. 327.

6 **Gaziantep Şer'iye Sicili** (Kısaltma: **GŞS**), 52 / 19; 85 / 64.

Osmanlı taşra şehirlerindeki yeniçerileri, *"ehl-i örf"*ün en üst temsilcisi vali ya da sancakbeyinden; ve "ehl-i ilm"in en yüksek temsilcisi kadıdan sonraki en etkili ve nüfûzlu kesim olduğunu söyleyebiliriz. Taşra şehirlerindeki yeniçerilerin düzenlerinin sağlanmasını ve yaramazlıkları halinde cezalarının verilmesini yeniçeri serdarı ve zâbitleri yerine getirirdi. Bu hususa valiler, mütesellimler veya voyvodalar karışamaz, cezalarının verilmesi için ancak suçlu olan yeniçerileri, zâbitlerine teslim edebilirlerdi[7]. Bu uygulamanın ihlâl edildiği yönündeki şikayetlere zaman zaman rastlamaktayız. Nitekim, Ayıntab'da bulunan yeniçeriler ve sipahiler 1707 yılında Südde-i Saadet'e (İstanbul'a) sundukları arzuhalde; içlerinden birisinin şer'î davası olduğunda ve mahkeme tarafından yakalanmaları veya hapisleri gerektiğinde zâbitlerinin denetimi altında gerçekleştiğini, ancak kaza nâibi* (mahkemedeki kadının vekili) olan kimselerin *"mücerred celb-i mal sevdâsı ile"* yani haksız para kazanma gayesiyle, emr-i şerif olmadan mürâsele ile yani kendi emri ile bunları kalebend edip, daha sonra da akçalarını alarak serbest bıraktığını bildirmişler. Bu şikâyet üzerine, evâil-i Cemâziyelâhir 1119/ 30 Ağustos - 8 Eylül 1707'de Maraş beylerbeyi ve Ayıntab nâibine gönderilen emr-i şerifte; ellerinde her hangi bir emir olmadan hiçbir kimsenin rencide edilmemesi istenmiştir[8]. Ayıntâb'da bulunan yeniçerilerin İstanbul'a gönderdikleri bir başka şikayette 1737 yılında gerçekleşmiştir. Mektupla yapılan bu şikayette; dergâh-ı âlî yeniçerilerinden ya da kardeşlerinden, babalarından, oğullarından ve yeğenlerinden birisinin *"şer'i şerîfe ihzârı"* yani mahkemeye çıkarılması veya hapsi gerektiğinde *"kanûn-ı kadîm"* üzere zâbitleri olan serdarın gözetimi altında olması gerektiği, son zamanlarda Ayıntab mütesellimi Mehmed'in, *"ehl-i örf"*den bazı kimselerle beraber olarak *"ihzâr"* veya *"hapis"* gibi durumlarda kendilerini rencide ettiklerini bildirmişler. Bunun üzerine, İstanbul'dan Ayıntâb kazası nâibe gönderilen emirde, bundan böyle davalarının eskiden olduğu gibi yeniçerilerin zâbitlerinin marifetiyle görülmesi ve *"ehl-i örf"*ün müdâhalesinin engellemesi istenmiştir[9]. Benzer şikayetlere 1711 yılında Balıkesir'de de rastlamaktayız[10]. Bütün bu olaylar, yeniçerilerin bulundukları şehirlerde özerk bir yapıya sahip olduklarını, bunlara yerel yöneticilerin gerekli gereksiz müdahale edemediklerini görmekteyiz. Bu da bize Osmanlı taşra şehirlerinde, vali ve kadıdan sonraki üçüncü etkili gücün yeniçerilerin de aralarında bulunduğu kapıkulu askerleri olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Biz de bu çalışmamızda kapıkulu içerisinde devamlı bir şekilde ön plâna çıkan yeniçeriler üzerinde duracağız[11].

---

[7] UZUNÇARŞILI, **Kapıkulu Ocakları**, I, s. 359.

* Ayıntab kazası (mahkemesi) mevleviyet pâyesini (rütbesine) haiz kazalardan, devriye mevleviyeti içerisinde yer almaktaydı. Bkz. İ. Hakkı UZUNÇARŞILI, **Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı**, Ankara 1984, s. 97. Ayıntâb mahkemesi, XVIII. yüzyılda görevde olan veya görevden ayrılan Rumeli ve Anadolu kazaskerlerine, İstanbul kadısına, Nakibü'l-eşraf gibi ilmiye sınıfının önde gelen ricâline arpalık olarak tahsis olunmaktaydı. Yapılan bu tahsisat, bu kimselerin gelirlerine ilave olarak düşünülmüştür. Üst düzey görevler almış olan ilmiye mensubu bu arpalık sahibleri, kendileri şehre gelemeyerek yerlerine kadılık görevini yerine getirmek üzere nâib (vekil) göndermişlerdir. Nâibler de mahkemede kadının bütün görevlerini yerine getirmekle mükellef kılınmışlardır.

[8] Başbakanlık Osmanlı Arşivi, (Kısaltma; **BOA**), **Mühimme Defteri**, (**MD**), 115, s. 1673 / 1714.

[9] Bu ferman, evâil-i Zilhicce 1149/ 2-11 Nisan 1737 tarihinde gönderilmiştir. Bkz. **GŞS**, 89 / 226.

[10] Yücel ÖZKAYA, **XVIII.Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı**, Ankara 1985, s. 29-30.

[11] Vali, kadı ve yeniçerilerden oluşan üç Osmanlı figürünün Kahire'deki etkinliği ve rolleri için bkz. André RAYMOND, **Yeniçerilerin Kahiresi, Abdurrahman Kethüda Zamanında Bir Osmanlı Kentinin Yükselişi**, (Çev: Alp TÜMERTEKİN), İstanbul 1999.

Şehirlerin askerî ve idarî yapılarında etkili ve belirleyici olan yeniçerilerin sayısı acaba Ayıntâb (Antep) şehrinde ne kadar dı? Bu sorunun cevabını yeniçerilerin *"teftiş ve tefahhus"* olarak ifade edilen yoklamalarından öğrenmekteyiz. 1698 yılına ait ayrıntılı yeniçeri yoklamasında Ayıntâb'daki yeniçeri sayısı 228 olarak verilmiştir[12]. Bu yoklamada köylerdeki yeniçeri sayısı da yer almaktadır; ancak bir önceki yıl (1697) yapılan yoklamada yer alan Hıyam köyündeki 18 çerinin adı verilmemiştir[13]. Bunun sebebi hakkında elimizde herhangi açıklayıcı bir bilgi bulunmamaktadır. 1702 yılında Anadolunun orta kolu nihayetine kadar olan kazalarda bulunan yeniçerilerin yoklanarak isimlerinin deftere kaydedilmesi kadılar, yeniçeri serdarları ve diğer ehl-i örf tâifesinden ferman ile istenmiş ve bu iş için de yeniçeri ocağı tarafından Saksofoncubaşı Abdullah görevlendirilmiştir[14]. Bu yoklama ile, bir yolunu bularak yeniçeri zümresine girmiş olan reâyâyı gerçek yeniçerilerden ayırmak ve taşrada bulunan yeniçerilere çeki düzen vermek gayesi hedeflenmiştir. Bu fermandan yaklaşık dört ay sonra, şehirdeki dergâh-ı âlî yeniçerisi, tekâüdü (emekli) ve korucusu olarak 122 isim yoklanarak deftere kaydedilmiştir[15]. Bu yoklama sonucunda, yaklaşık dört sene önceki yoklamada yer alan yeniçerilerin yarıya yakınının gerçek yeniçeri olduğu tesbiti yapılırken; durumunu ispat edemeyenler reâyâ defterine kaydedilmiştir.

Bu son düzenlemeden yaklaşık yedi ay sonra Anadolunun orta kolunda bulunan kadılara, yeniçeri serdarlarına, âyan ve iş erlerine gönderilen bir başka fermanda; daha önceki yoklamalar esnasında isimleri (esâmisi) çalık bulunan ve reâyâ defterine kaydolunanların yeniden yeniçeri zümresinden sayılması istenmiştir. Böylece yeniçerilikten çıkarılan kimseler için af getirilmiş; bu hususa da voyvoda ve diğer ehl-i örfün müdahalesine meydan verilmemesi fermanda yer almıştır[16]. Yeniçeriler üzerine getirilen bu affın sonrasında, Ayıntâb'daki yeniçerilerin durumunu 1707 yılında yapılan yoklamadan öğrenmekteyiz[17]. Bu sayımda yeniçeri sayısının köylerle beraber 330 olduğu yer almaktadır; bu ise, 1698'e göre yaklaşık 100 nefer, 1703'e göre de yaklaşık 200 nefer artış demektir. Bu durum bize vergi muafiyeti ve başka sebeblerden dolayı yeniçeri olmanın XVIII. yüzyılın başlarında ne kadar cazip hale geldiğini göstermektedir. Yeniçerilerin şehir içerisinde ve köylerdeki dağılımı da ayrıca dikkati çekmektedir. Bunu da yine aynı yoklama defterlerinden öğrenmekteyiz. Aşağıda iki yoklama yılını örnek alarak sunmuş olduğumuz yeniçeri dağılımı, bu kesimin şehrin çeşitli mahallelerine dağılarak oturduklarını, köylerden de en kalabalık olanlar da bulunduklarını görmekteyiz.

---

[12] GŞS, 49 / 189-188; 49 / 181-180. Ayıntâb şehrinde yapılan bu yeniçeri yoklamasını evâsıt-ı Şevval 1109/ 22 Nisan -1 Mayıs 1698'de Vezir Dursun Mehmed Paşa'nın mübâşiri Abdülkâdir Ağa yapmıştır.

[13] GŞS, 48A / 167-161.

[14] Bu ferman, evâsıt-ı Cemâziyelevvel 1114 / 2-12 Ekim 1702 tarihlidir. Bkz. GŞS, 52 / 374-375.

[15] Bu belge, 17 Ramazan 1114/ 6 Şubat 1703 tarihlidir. Bkz. GŞS, 52 / 368-369.

[16] Bu ferman, evâil-i Rebiülâhir 1115 / 14-23 Ağustos 1703 tarihlidir. Bkz. GŞS, 52 / 63.

[17] GŞS, 57 / 261-265.

Dergâh-ı âlî Yeniçerilerinin Ayıntâb'da Oturdukları Mahalle ve Köyler*

Mahalle ve Köy	Yeniçeri Sayısı ve yılı		Mahalle ve Köy	Yeniçeri Sayısı ve yılı		Mahalle ve Köy	Yeniçeri Sayısı ve yılı	
	1698	1707		1698	1707		1698	1707
Ammu	16	18	Ehl-i Cefa	19	12	İbn-i Eyyüb	8	23
Kürkcüyan	23	24	Cevizlice	4	3	Seng-i Nakkaş	1	1
Molla Ahmed	3	3	Eblehan	5	3	Tarla-i Cedid	6	6
Ali Neccar	16	22	Çukur	6	5	Kızılca Mescid	10	12
Bostancı	7	5	İbn-i Kör	7	9	Kurb-ı Bostancı	3	3
Tışlaki	3	2	Kürtüncüyan	19	18	Tarla-i Atik	11	5
Kayseri	3	2	Kastel	4	2	Kanalıcı	8	8
Boyacı	6	6	Tevbe	6	6	Kayacık	4	5
İbn-i Şeker	3	1	Demirci	2		Cabi		10
Şarkıyan	15	15	Akyol		11	Zincirli		5
Hayik Zimmiyan		3	Hayik Müslüman		5	Kurb-ı Şehreküstü		1
Hayik Baba		3	Hacı Baba		2	Karasakal		2
Kurb-ı Kanalıcı		1	Kurb-ı Cevizlice		3	Şehreküstü		21
Yahni		12	Hızır Çavuş		2	Güllülü		1
Hacer Köyü		1	Seylan Köyü		1	Hıyam Köyü		19
Kelbin Köyü		1	Sarut Köyü		1	Keret Köyü	2	6
Diğer	8							
Toplam							**228**	**330**

Sosyal ve Ekonomik Hayat İçerisinde Yeniçeriler

Ayıntâb'daki yeniçerileri askerlik mesleğinin dışında, şehrin sosyal ve ekonomik hayatının içerisinde, bazen malikâne mutasarrıfı, mültezim, vakıf görevlisi; bazen de kasaplık, debbağlık gibi mesleklerin icrâcısı ya da ticaretle uğraşırken görmekteyiz. Yukarıda da belirttiğimiz 1707 yılında yapılan yeniçeri yoklamasında meslekleri lakab olarak kaydedilenlerin sayısı 17'dir. Bu sayım esnasında debbağ, ekmekçi, leblebici, katırcı, bez dellalı, berber, semerci, demirci, çakıcı, helvacı, nalçacı ve mataracı gibi iş gruplarında çalışanların isimlerinin önüne şehirde tanınmalarını sağlayan meslekleri yazılmıştır[18]. Her halde çeşitli mesleklerle meşgul olan yeniçeri sayısı bu kadar değildi. Çünkü bu sayımda 2 kişinin isminin başında debbağ olduğu yer alırken; 1748 yılında Ayıntâb mahkemesinde görülen debbağlardan alınan *"yeniçeri akçası"* ile ilgili dava için, debbağ hirfetinden ve yeniçeri taifesinden el-Hac Hüseyin Ağa b. Ali, Ahmed Beşe b. Abdullah, Dülük Baba oğlu el-Hac Ebubekir Beşe'nin de aralarında bulunduğu

* Tabloda sadece köylerin karşısına *"köyü"* ifadesi yazılmıştır.

[18] **GŞS**, 57 / 261-265.

ünvanı *"beşe"* olan 12 kişi gelmiştir[19]. Her ne kadar mahkemeye intikal eden bu olay, belirtiğimiz sayımdan kırk yıl sonra gerçekleşse de askerlik dışında çeşitli mesleklerde faaliyet gösteren yeniçerilerin sayısının 17'den fazla olduğunu söyleyebiliriz.

Yeniçerilerin en etkili olduğu bir başka meslek grubu da kasaplıktır. Hasshâ-i Mirlivâ-i Ayıntâb Mukataası (Ayıntâb Sancakbeyi Mukataası Hassı) içerisinde önemli bir gelir kalemi olan Kasabhâne Mukataası ya da diğer bir adıyla Kasabhâne Ağalığı şehrin et ihtiyacının karşılanması ile doğrudan ilgilidir. Bu gelir kalemi ayrı bir mukataa olarak sancağın yöneticileri tarafından iltizama verilerek işletilmiştir. Bu mukataa birer yıllık olmak üzere; 1703 yılında 1200 guruşa Ceviloğlu Ali Beşe, Abdullah Beşe ve Üzümcüoğlu Ali Beşe'ye[20], 1705 yılında yarı hissesi aynı zamanda gedikli çavuşlardan olan Dimos emini Hüseyin Ağa'ya 700 guruşa, diğer yarı hissesi de Cevil Ali Beşe'ye 700 guruşa[21], 1713 yılında Ali Kaya ve Tavacı-zâde el-Hac Mustafa Beşe'ye 1250 guruşa[22], 1715 yılında Hacı Mehmed ve İbrahim Beşe'ye 500 guruşu peşin ve 550 guruşu da aylık halinde olmak şartıyla 1056 guruşa[23], 1732-33 yılında Abdülhalim Beşe ve Ebubekir Beşe'ye 750 guruşu peşin olmak şartıyla 1500 guruşa[24], 1749 yılında da 1000 guruşu peşin olmak üzere yine 1500 guruşa Topaloğlu Mehmed Ağa, Bayrakdaroğlu el-Hac Ömer Beşe ve Kolçak Mehmed Beşe'ye iltizama verilmiştir[25]. Sancağın önemli bir gelir kalemi olan Kasabhâne Mukataası XVIII. yüzyılın ilk yarısında bir yıllığı ortalama 1000-1500 guruş arasında iltizama verilmiştir. Bu mukataanın mültezimlerine genel olarak baktığımızda çoğunluğunun *"beşe"* ünvanı taşıyan yeniçeriler olduğunu görmekteyiz.

Ayıntâb'da devlete ait en önemli gelir kaynağı, geliri sancakbeyine tahsis edilen Mirlivâ-i Ayıntâb Hassı Mukataası'dır. XVII. yüzyılın sonlarında uygulamaya konulan Hazine-i mirî'ye ait gelir kaynaklarının, ömür boyu tasarruf edilme yetkisiyle tasarruf edilme uygulaması olan *"malikâne sistemi"*[26], Mîrlivâ-i Ayıntâb Mukataası'nda da uygulanmaya başlanmıştır. Malikâne uygulamasının başlamasından sonra, bu mukataa ve sancağın yönetimi malikâne olarak tasarruf olunmaya başlanmıştır. Daha önceki senelerde 1800 guruş yazısı olan Ayıntâb sancağı gelirine, 4251 guruş zam yapılarak 6060,5 guruşa yükseltilmiş ve haslıktan çıkarılarak 3939,5 guruş malı olan Menbiç Revândan Mukataası ile birleştirilerek 10.000 guruş malı olan bir malikâne haline dönüştürülmüştür. Bu iki mukataa, 24 Ramazan 1116 / 20 Ocak 1705 tarihinde verilen *"berât-ı hümâyûn"* ile, 6000 guruş muaccele veren Deveci-zâde (Devecioğlu) Mustafa b. Mehmed ve kardeşleri Yusuf ve Mehmed'e malikâne olarak verilmiş ve bu kimseler aynı zamanda ortak olarak Ayıntâb sancağının yöneticileri olmuşlar[27]. Burada bizim dikkatimizi çeken Deveci-zâde'lerden Yusuf'un aynı zamanda yeniçeri zümresinden olması ve aşağıda da belirteceğimiz üzere uzun süre Ayıntâb'da yeniçeri serdarlığı yapmasıdır. 1707 yılında Deveci-zâde'lerden Mehmed b. Mehmed ve Yusuf, üzer-

---

[19] **GŞS**, 105 / 325.
[20] **GŞS**, 52 / 41; 54 / 189.
[21] **GŞS**, 55 / 261.
[22] **GŞS**, 61 / 243.
[23] **GŞS**, 66 / 244.
[24] **GŞS**, 84 / 87.
[25] **GŞS**, 106 / 260.
[26] Malikâne sisteminin 1695 yılında uygulamaya konulması hakkında yayınlanan ferman ve uygulmalar için bkz. RÂŞİD, **Tarih II**, İstanbul 1282, s. 288-289; Mehmet GENÇ, "Osmanlı Maliyesinde Malikâne Sistemi ", **Türkiye İktisat Tarihi Semineri. Metinler/ Tartışmalar, 8-10 Haziran 1973**, Ankara 1975, s. 231-296.
[27] **GŞS**, 55/ 237-236; **BOA**, **Maliyeden Müdevver Defter, (MAD)**, 9496, s. 55.

lerindeki hisselerini Maraşlı Ahmed ve kardeşi Veli'ye devretmişler ve malikâne mutasarrıflığını bırakmışlar[28]; bu ailden sadece Mustafa daha bir kaç yıl malikâne mutasarrıflığına devam etmiştir.

Mirlivâ-i Ayıntâb Mukataası (Ayıntâb Sancakbeyi Mukataası), 1730 yılında Ayıntâb Voyvodalığı Mukataası olarak kaydedilmiş ve Receb Paşa-zâde Ahmed Paşa ve Ruznamçe-i Istabl-ı mire olan Ali Efendi'nin malikânesidir. 1729 yılında bu mukataayı iltizama alan Gergeri-zâde el-Hac Mehmed, başka bir işi olduğu gerekçesiyle voyvodalığın 1730 yılının Cemâziyelâhir, Receb ve Şaban aylarının mukataa malından *"bâd-ı hevâ ve rusûmâtını"* 1200 guruşa 10. bölük yoldaşı olan ve aynı zamanda o yıl yeniçeri serdarı tayin edilen Osman Çavuş Ağa'ya iltizama vermiştir[29]. Ancak daha sonra her iki malikâne mutasarrıfı tarafından Osman Çavuş Ağa mültezim olarak kabul edilmiş ve voyvoda olmuş; fakat malikânenin ortağı Ali, kısa bir süre sonra bu kimsenin mültezimliğinden vazgeçerek halkın kendisinden hoşnut olduğu belirtilen Gergeri-zâde el-Hac Mehmed Ağa'yı yeniden yarı hissenin mültezimi yapmıştır[30].

Ayıntâb'ın bir başka önemli mukataası da Hashâ-i Mukataa-i Dimos Ayıntâb'dır. Bu mukataanın 4 Şaban 1113/ 4 Ocak 1702 tarihinde mutasarrıfı değişmiş; malikâne uygulaması çerçevesinde 3250 guruş muaccele yani peşin veren Dergâh-ı muallâ gedikli çavuşlarından Hacı Hüseyin Çavuş Ağa'nın *"ber vech-i malikâne"* olarak tasarrufuna geçmiştir[31]. Bu kimsenin mukataa üzerindeki mutasarrıflığı 1711 yılına kadar devam etmiştir[32]. Ancak daha sonraları bu kimse, 1716-17 yılında yeniden Dimos Mukataasına Hacı Yusuf ile beraber mültezim olmak istemişlerse de[33], daha önceki malikâne mutasarrıfı el-Hac Ahmed Ağa buna fırsat vermemiştir[34]. Gedikli çavuşlarından Hacı Hüseyin Çavuş'un malikâne olarak tasarrufunda bulunan bir başka mukataa da, senede 150 guruş malı olan Duhan (Tütün) Gümrüğü Mukataasıdır[35]. Bu mukataa, 1704 yılında *"ber vech-i mâlikâne"* olarak yine onun tasarrufundadır[36]. Bu durum 1719-20 yılında da devam etmiştir[37].

Bu örneklerde de görüldüğü gibi, Deveci-zâde Yusuf Ağa, Osman Çavuş Ağa, Hacı Hüseyin Çavuş Ağa gibi aynı zamanda yeniçeri olan bu kimselerin, şehrin en önemli mukataalarına mutasarrıf ya da mültezim olmaları oldukça önemlidir. Acaba bu kimseler elde ettikleri idarî ve malî gücü, yeniçeri menşeili olmalarına mı borçlu idiler? Akla gelen bir başka soru da bu kimselerin elde ettikleri nüfuz acaba onlara başka hangi alanlarda fayda sağlamıştır? Bu ve benzeri soruların cevabını diğer yeniçeri menşeili kimselerin de şehir içerisindeki durumlarını gözönüne alarak ortaya koymaya çalışacağız.

---

[28] **GŞS** 58 / 236.
[29] **GŞS** 82 / 22.
[30] **GŞS**, 82 / 38-39; 82 / 45.
[31] **BOA, MAD**, 9496, s. 56; GŞS, 53 / 14.
[32] **BOA, MAD**, 9496, s. 56.
[33] **GŞS** 67 / 24.
[34] **GŞS**, 67 / 252-253; 190-191.
[35] **BOA, MAD**, 3393, s. 42; **BOA, Divân-ı Hümâyun Başmuhasebe Defteri**, (**DBŞM**), 3125.
[36] Ferman, 19 Şevval 115 / 26 Şubat 1704 tarihlidir. Bkz. **GŞS** , 54 / 25.
[37] **GŞS**, 73 / 227.

Yeniçerilerin Âsâyiş ve Düzeni Bozucu Hareketleri

XVIII. yüzyıla gelindiğinde yeniçerilik müessesesi, kuruluşundaki ve daha sonraki devirlerdeki bilhassa Fatih ve Kanuni dönemlerindeki düzenini ve disiplinini kaybetmiştir. Bu yıllarda gelişi güzel kimseler yeniçeri olmakta; yeniçeri olan kimseler savaş alanlarına ya hiç gitmemekte, eğer gittilerse kaçmaktadırlar[38]. Yeniçerilerin içinde bulunmuş oldukları düzensizlik ve disiplinsizlik ortamı haliyle Ayıntâb şehrinde de görülmektedir. İstanbul dışında yani taşrada yeniçeri bölüklerinin istihdam edilmesinin başlıca sebebi asayiş ve düzeni sağlamaktı. Artık bu dönemde bu kesimin kendisi asayiş ve huzuru bozucu unsur olmaya başlamıştır. İncelemiş olduğumuz XVIII. yüzyılın ilk yarısında yeniçeriler hakkındaki şikayetlerin başında, bu kesime katılmada karşılaşılan usûlsüzlükler gelmektedir. Yeniçeri olan kimsenin askerî sınıf içerisine dâhil olması, beraberinde vergi muafiyetini getirmektedir. Belki de bu dönemde en kolay *"askerî"* olma yöntemi diğer bir ifadeyle vergi muafiyeti kazanma, bir yolunu bularak yeniçeriler arasına girmekten geçmektedir. Bu da haliyle üzerinde en fazla durulan ve şikayete sebep olan konu olmuştur. Nitekim bu konudaki şikayetin yoğunlaştığı nokta yeniçerilerin, avârız-hâneye bağlı oturdukları hânelerin avârız vergilerini vermedikleri gibi, her birinin beşer onar adamlarını emmim oğlu, dayım oğlu, yeğen ve akrabamdır diyerek sahip çıkıp, kendi tâifelerine intisab etmesini sağladıkları yönünde olmuştur. Yeniçerilerin yapmış oldukları bu gayri nizami uygulama, reâyânın hoşnutsuzluğunu çektiği gibi, devlet malının da azalmasına sebep olmaktadır. Bunun üzerine Ayıntâb'a gönderilen emr-i şerifte; askerî tâifesinden hiçbir kimsenin kardeşlerinden ve sülbî oğullarından başkasına sahip çıkmaması istenilmiştir[39]. Yeniçerilerin, istedikleri kimseleri aralarına almaları oldukça sık rastlanan olaylardandır. Bu da şehirdeki dengelerin sarsılmasına neden olmakta; vergi veren kimselerin sayısı azalmaktadır.

Şehirde asayişin bozulmasında ve halk arasında fitne ve fesad çıkmasında yeniçerilerin büyük rolü görülmektedir. Yeniçeriler bunu bazen bir veya bir kaç kişi ile, bazen de büyük gruplar halinde gerçekleştirmekte; halk da bunlardan muzdarib olmaktadır. 1706 yılının Mayıs ve Haziran aylarında şehirde büyük bir kargaşa meydana gelmiştir. Bunun üzerine, Maraş valisi Mustafa Paşa tarafından Ayıntâb sancağı mutasarrıfı ve vilayet âyanına gönderilen buyrulduda; şehrin büyük bir tefrika ve ihtilal içine düştüğü kethüdayeri ve yeniçeri serdarının azledilerek, yerlerine mürâsele ile başkalarının tayin edildiğinin duyulduğu ifade edilmektedir. Vali, ayrıca Ayıntâb vilayetinin çok meşhur bir belde (eşher bilâd) olduğunu, müslümanların vilayet içerisinde tefrika ve ayrılığa düşüp herkesin birbirlerini yok etmeye gayret ettikleri üzerinde durmuş; bütün bu olup bitenlerin ve olaylara sebep olanların isim ve defterlerinin tarafına gönderilmesini istemiştir[40]. Maraş valisi tarafından kendi eyaleti içerisinde yer alan bir sancakda meydana gelen olaylar üzerine gönderdiği buyrulduda, şehrin büyük bir kargaşa içerisine düştüğünü öğrenmekteyiz. Buradan olaya sebep olanları açık bir şekilde öğrenemiyorsak da, sonuçta Ayıntâb şehrindeki altı bölük halkının İstanbul'dan tayin edilen sorumlusu kethüdayeri ve şehirdeki yeniçerilerin yine İstanbul'dan tayin edilen yeniçeri serdarı, yerel yöneticiler tarafından görevlerinden alınmış ve yerlerine yenileri tayin edilmiştir. Şehirdeki yerel yöneticilerin görünürdeki tepkisi, iki askeri zümrenin yöneticileri üzerinde gerçekleşmiştir.

---

[38] Yeniçerilerin XVIII. yüzyılda içinde bulunmuş oldukları durum hk. bkz. Yücel ÖZKAYA, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı**, Ankara 1985, s. 27-38.

[39] Ayıntab nâibi, yeniçeri serdarı ve ocak ihtiyar ve mütekaidlerine gönderilen bu emr-i şerif, 17 Cemâziyelevvel 1121/ 25 Temmuz 1709 tarihlidir. Bkz. **GŞS**, 60 / 231-232.

[40] **GŞS**, 57 / 82.

1712 yılında Ayıntâb'daki yeniçerilerden bazılarının yine şehirde asayişi bozucu hareketler içerisine girdiklerini görmekteyiz. Yeniçeriler hakkındaki şikayetler arasında; eşkiyalık yapmaları, gece gündüz harb aletleriyle gezmeleri, namuslu kimselerin mallarını zorla almaları, her gece 5-6 kişinin evinin basılarak kapılarının kırılıp içeridekilerin ırzlarına ve mallarına kasdetmeleri, reâyânın taşradan getirdiği zahire ve eşyaların ellerinden alınması ve bunun sonucunda şehirde kıtlık meydana getirilmesi, ahalinin korkudan akşam ve yatsı namazları için evlerinden çıkamaması gibi toplumun huzur ve asayişini bozucu olaylar yer almıştır. Yeniçerilerden bazılarının sebep oldukları bu olayları yerinde incelemek ve gerekli cezaları vermek üzere Dergah-ı mualla yeniçeri ocağından Haseki Mustafa Ağa mübaşir olarak şehre gönderilmiş, ayrıca bu konu ile ilgili padişah tarafından da Ayıntâb nâibine bir ferman ve Yeniçeri Ağası Mehmed Ağa'dan da 1712 Mart ayı başlarında bir mektup gönderilmiştir. Aynı günlerde şehirdeki yeniçerilerden Arablarlıoğlu Ömer ve Abdurrahman ile Attar Musa oğlu Osman, kaleye giderek buradaki muhafızlarından bazılarını bıçakla yaralamışlar ve zâbitlerine itaat etmeyerek firar etmişler. Bu konu da o günlerde şehirde bulunan mübaşir Haseki Mustafa Ağa'ya bir emr-i şerif ile bildirilmiş ve haklarında gerekenin yapılması istenmiştir[41].

Yeniçerilerden bazılarının, bu kez 1719 yılının Eylül - Ekim aylarında mahkemeye intikal eden davalarda da yer aldığı üzere, şehrin asayiş ve huzurunu bozdukları görülmektedir. Şehirde meydana gelen olaylar üzerine ferman ile, asayişi sağlaması için Halep valisi Vezir Hacı Receb Paşa görevlendirilmiştir. Paşa da Ayıntâb'ın Değirmiçem çayırına gelerek şehrin önde gelenleriyle bir toplantı yapmıştır. Şehirde meydana gelen olaylar esnasında yeniçeri zümresinden bazı kimseler, Kerim-zâde Mehmed Ağa'nın hânesini basarak eşyasını yağma etmişler, bunun yanında sebebsiz olarak yeniçeri serdarı öldürülmüş, eşyaları da yağma edilmiş, ayrıca şehirde bazı olaylar da meydana gelmiştir. Şehirde huzuru bozan bu olaylarla ilgili davalar, eski (sâbık) Telhisî Mustafa Ağa'nın ve Vezir Hacı Receb Paşa'nın huzurunda mahkemede görülmüş, kısas lazım gelenler ve yağma edilen mallar ile ilgili kararlar verilmiştir. Bu olaylara karışanlardan bazıları Kıbrıs Adası'na sürgüne gönderilmiştir. Bu çerçevede Halep valisi Hacı Receb Paşa'nın Değirmiçem çayırında şehrin önde gelenleriyle yaptığı toplantıya müftü Gerçegen-zâde Mehmed Efendi, eski müftüler Basmacı-zâde Hacı Mehmed Efendi ve Yeğen Mehmed Efendi, Nakibüleşraf kaymakamı Hacı Mustafa Çelebi ve eski nakib es-Seyyid Hasan Efendi, müderris es-Seyyid Hasan Efendi, Ramazan Efendi-zâde es-Seyyid Ahmed Efendi, Halil Ağa b. İbrahim, Halid Çelebi b. Mustafa, Hacı Hüseyin Ağa b. Hacı Ahmed Ağa, Deveci-zâde Hüseyin Ağa, kethüdayeri Mustafa Ağa ve ahaliden bazı kimseler katılmışlardır. 28 Eylül 1719 tarihinde yapılan bu toplantıda; şehirde meydana gelen bu son olaylara karışanlardan cezalarını çekmeden firar eden bazı kimselerin şehre geri geldiğinde bunlara sahip çıkılmayacağı, bu kimselerin ortaya çıkmaları durumunda derhal kalebend olunacağı, ehl-i şer'i temsil eden kadıya ve ehl-i örfü temsil eden mütesellime müdahale edilmeyeceği, lüzum olmadıkça basit sebeplerden İstanbul'a arz ve mahzar yazılmayacağı, fitne ve fesada sebebiyet verecek davranışlarda bulunulmayacağı üzerine *"ahd ü misak ve kavl ü ittifak"* etmişler yani söz vermişler. Bu anlaşmaya uymayıp bozanların ise Hazine-i Hümâyûn'a 30.000 guruş vermesini teahhüd etmişler[42].

---

[41] GŞS, 63 / 106-107.
[42] GŞS, 74 / 135..

Ayıntâb'da meydana gelen olayları yatıştırarak, şehirde asayişi sağlayıp, eski nizamı yeniden tesis etmekle görevlendirilen Halep valisi Vezir Hacı Receb Paşa, şehrin önde gelen ulemâ, sulehâ, âyan ve eşrafı ile yapmış olduğu anlaşmadan sonra fesad çıkmasına sebep olan, kale dizdârı firari Ebubekir'in yerine şehir ahalisi tarafından da istenilen Ahmed'i, eşkiyaya yardım ettiği ileri sürülen alaybeyi Hüseyin Ağa'nın yerine daha önce alaybeyilik yapmış olan zaim İbrahim'i, boş olan serdarlık hizmetine de yeniçeri ihtiyarlarının ve diğer ahalinin de isteği doğrultusunda Hacı Osman'ı yeniçeri serdarı olarak görevlendirip hil'atlerini giydirmiştir[43]. Bütün bu alınan tedbirler, şehirde asayiş ve huzurun yeniden temini için yapılmıştır. Yapılan tayinlerden de anlaşıldığı üzere yine olayların merkezinde yeniçerilerin de aralarında bulunduğu askeri kesim bulunmaktadır.

1725 yılında Ayıntâb'da bulunan yeniçeriler İran savaşları nedeniyle Hemedan tarafına düzenlenecek olan sefere davet edilmişler ve bu davet emri şehirde herkesin huzurunda okunmuş. Bunun akabinde, şehirde yeniçeri olduğunu iddia edenlerden eskici Ebubekir, Kazanbaş Abdurrahman, Helvacı oğlu kölesi Yusuf, Cin Ali ve diğer bazı kimseler bu sefer daveti üzerine biz seferliyiz diyerek çarşı pazar dolaşıp önlerine gelene zulüm ve işkence yapmaya başladıkları gibi, halkın mallarını zorla alarak ırzlarına da taarruz etmeye başlamışlar. Şehirde ortaya çıkan bu kargaşa üzerine, Ayıntâb nâibine şikayette bulunulmuş, o da fitne, fesad ve şekavete dalan ve yeniçerilik iddiasında bulunan kimselere sefere gitmeleri yönünde tenbihte bulunmuştur. Ayıntâb nâibinden gelen bu istek üzerine, bu kimseler etraflarına topladıkları birkaç yüz kişi ile mahkemenin önüne gelerek Ramazan ayının ilk günü şarab içerek akşamdan sabaha kadar mahkemeyi muhâsara altına almışlar, ayrıca nâibin 500 guruş parası ile eşyalarınından bir kısmını da zorla gasbetmişler. Mahkemenin basılması ve nâibin kuşatma altında tutulması üzerine Ayıntâb voyvodası Mehmed ve şehirde bulunan ulemâ ve şehrin diğer önde gelenleri bir araya gelerek yeniçerilerin elinden nâibi zorla kurtarıp, önce voyvoda sarayına götürmüşler, fakat isyancı yeniçerilerin daha da azmaları üzerine oradaki durumun emniyet içerisinde olmadığı düşünülerek kaleye götürülüp koruma altına alınmış. Sefer için davet edilen bu kimselerin azgınlık ve taşkınlıkları, Ramazanda içki içerek mahkeme basmaları, nâibin mal ve parasını almaları, kadınlar hamamını basmaları, gece ve gündüz sokaklarda silah ile dolaşarak ibadullaha zulüm ve işkence yapmaları İstanbul'a iletildiğinde; bu olaylara sebebiyet verenlerin katledilmeleri için alınan fetva ile beraber bir emr-i şerif, 5. bölükten el-Hac Abdullah'ın mübaşirliği altında Ayıntâb şehrine gönderilmiştir[44]. Böylece yeniçerilerin saldırılarına Ayıntâb mahkemesinde görevli olan nâib de maruz kalmış; voyvodanın ve şehrin önde gelenlerinin gayretleri sonucunda öldürülmekten kurtarılmıştır. Bu durum yeniçerilerin azgınlıklarının had safhaya ulaştığına bir işarettir.

---

[43] **GŞS**, 74 / 136.

[44] Ayıntab nâibi, yeniçeri serdarı vekili ve ocak ihtiyarlarına hitaben göndrilen emr-i şerif, evâhir-i Ramazan 1137/ 2-12 Haziran 1725 tarihlidir. Bu emir için bkz. **BOA, MD**, 132, s. 294-295; **GŞS**, 77/ 246. Yeniçerilik iddiasında bulunan fakat sefere gitmeyerek şehrin asayiş ve nizamını bozan kimseler hakkında verilen fetva şöyledir: *" Ayıntab ahâlisinden olub yeniçerilik iddiasında olan birkaç kimesne Ramazan-ı Şerfte nehâr eşreb-i hamr ve Ayıntab mahkemesini basub ve nâibi şer' olanın bi gayr-i hakk şu kadar guruşu ile şu kadar eşyasını nehb ü gâret idüb ve avratlar hamamını basub ve leylen ve nehâren âlet-i harble esvâkda gezüb ve nâsın ağrâzına taarruz ve bu makûle zulüm ve teaddi âdet-i müstemir releri olanlar emr-i veliyyü'l - emr ile katilleri meşrû mudur? El- cevab vâcibdir. Ketebehu el- fakir Abdullah "*. Bkz. **GŞS**, 77/ 246.

Ayıntâb mahkemesinde 1730 yılında nâib olan Mustafa Efendi, kendisinden beş yıl kadar önce aynı mahkemede nâiblik yapan meslektaşı kadar şanslı olamamış; Cemaziyelâhir 1143/ Aralık 1730'da mahkemenin basılması sonucunda bir adamı ile beraber öldürülmüştür[45]. Nâibin öldürülmesi olayına gerek tahrik gerekse fiili olarak karıştıkları ileri sürülenler arasında; Basmacı-zâde Şeyh Mehmed Efendi, Ramazan Efendi-zâde es-Seyyid Ahmed Efendi, Debbbağ-zâde es-Seyyid Mustafa ve kardeşinin oğlu es-Seyyid Mehmed, es-Seyyid Ahmed Efendi'nin oğulları es-Seyyid Abdullah, es-Seyyid Salih, Debbağ-zâde diğer Mustafa, Basmacı-zâdeler es-Seyyid Mehmed, es-Seyyid Abdurrahman gibi şehrin önde gelen pek çok kimsenin yanısıra, Ömer Beşe, İskender oğlu Mehmed Beşe, Ceceli oğlu Ebubekir Beşe, Bayraktar Cin Ali, kahveci Abdullah Beşe, attar Musa oğlu gibi yeniçerilerin de karıştığı iddia edilmiştir. Bu kimselerin silahlanarak bir araya gelip cemiyet oluşturdukları ve nâibin mahkemesini basarak kendisini öldürdükleri, mal ve eşyasını gasbettikleri ileri sürülmüştür. Ayrıca bu kimselerin kendi hallerinde olmadıkları, memlekette fitneye sebep olarak ihtilal çıkardıkları, bu hallerinden dolayı da kimsenin bunlardan memnun olmadıkları şikayet konusu olmuştur. Nâib olayına karışanlardan üçü yakalanmış ve şer'î hukuka göre cezaları verilmiş, fakat diğerleri firar edip başka diyarlara kaçmışlar. İstanbul'dan gönderilen bir fermanda; olaya karışanların her nerede bulunursa yakalanmaları ve cezalarının uygulanması istenmiştir. Basmacı-zâde Mehmed Efendi ve Ramazan-zâde Ahmed Efendi'nin gibi şehrin iki önde geleni *"ıslâh-ı nefs"* için Kıbrıs Adası'nda ebedi olarak kalebend olunurken, geri kalanların da bulundukları yerlerde *"bilâ-emân"* katledilerek, mallarının mirîye (devlete) intikal ettirilmesi, böylece memleketin sulh ve sükununun sağlanması istenmiştir[46].

Ayıntâb'da yeniçerilik iddiasında bulunanların, ehl-i örfün şehirdeki en üst temsilcisi voyvodaya, şehrin iki önemli mukataasından birisi olan Dimos Ayıntâb Mukataası'nın eminine, timar ve zeamet sahiplerine, tüccara ve namuslu, suçsuz ve günahsız kimselere karşı fesad ve şekavetleri 1749 yılında da devam etmiştir. Yeniçerilerin söz dinlemez ve asi tavırlarının sürmesi üzerine İstanbul'dan gönderilen emirde, eğer şehirde yeniden asayiş sağlanmaz, itaatsizlikler devam ederse, daha önce meydana gelen isyan esnasında Halep eski valisi müteveffa Receb Paşa'nın şehirde yaptığı gibi *"te'dîbât-ı azîme"*ye yani büyük cezalara başvurulacağı, aynı zamanda asayişi temin için Halep ve Rakka valilerinin de görevlendirileceği bildirilmiştir. Bu ikazlara uyulmaması halinde *"hânelerinin hâk ile yeksân olacağı"* yani yerle bir edileceği tehdidinde bulunulmuştur[47]. Yeniçerilerin asayişi bozucu tavırları alınan bütün tedbirlere ve ikazlara rağmen ortadan kalkmamış, âdeta devamlılık arzeden ve yönetimi ve halkı tehdit eden bir unsur halini almıştır. Bu konu ile ilgili olarak yine aynı sene içerisinde Ayıntâb kadısı (nâibi), yeniçeri serdarı, ocak ihtiyarları, âyan ve iş erlerine gönderilen emr-i şerifte; şehirde asayişin ve nizamın yeniçerilik iddiasında bulunan bazı kimseler tarafından bozulduğu ve yeniden düzenin sağlanmasının gerektiği üzerinde durulmaktadır. Bu emirde ayrıca kazada yeniçerilik iddiasında bulunan bazı kimselerin kendi hallerinde olmayıp dimos eminlerinin ve voyvodanın işlerine müdahale ederek devlete ait gelirleri hakları olmadığı halde ele geçirdikleri, bunların dışında timar ve

---

[45] **GŞS**, 82 / 229-230.

[46] **GŞS**, 84 / 276-277.

[47] Ayıntab nâibine ve şehirdeki diğer görevlilere gönderieln bu emir, evâsıt-ı Receb 1162/ 27 Haziran - 6 Temmuz 1749 tarihlidir. Bkz. **BOA, MD**, 154, s. 100 / 1.

zeâmet, vakıf ve malikâne sahiplerinin de bu kimselerin müdahalesinden öşürlerini toplayamadıkları, bezirganlarının mallarının, ibâdullahın bâkire kız ve oğlan çocuklarının da bu kimselerin taarruzlarına maruz kaldıkları yer almaktadır. Bu eşkiya grubunun başını ise 10. bölük yoldaşlarından Çolak Mehmed ve dört - beş nefer arkadaşının çektiği, bu kimselerin bu tür hareketlerden dolayı zâbitleri tarafından kalebend olunduğunda, dışarıdaki birkaç nefer eşkiyanın kanunsuz olarak bu kimseleri kaleden zorla çıkartarak firar etmelerini sağladığı, böylece şehirde huzur ve güvenin her geçen gün yok olmasına sebep oldukları ifade edilmiştir. Şehirde meydana gelen bu karışıklıklar ve yeniçerilerin yaptıkları zulüm üzerine Yeniçeri Ocağı tarafından Turnacıbaşı el-Hac Osman Ağa, emr-i şerif ile Ayıntâb'a teftiş için gönderilmiş ve bu tür faaliyet içerisinde olan kimselerin yakalanarak davalarının mahkemede görülmesi; bunun sonucunda hüccet-i şer'iyye ile *"nefy olunacak"* yani sürgüne gönderilecek olanların mübaşir gözetimiyle başka bir diyara götürülmesi, haklarında ta'zir cezası verilenlerin de cezalarının mahkeme tarafından yerine getirilip getirilmediğinin denetlenmesi istenmiştir. Ayrıca yukarıda belirtmiş olduğumuz Halep ve Rakka valilerinin üzerlerine gönderileceği tehdidine de yer verilmiştir[48]. Bütün bu alınan sert tedbirler gösteriyor ki, şehirde bulunan ahalinin emniyet ve rahatları tamamen ortadan kalkmış, nizam ve intizam bozulmuş, güç dengeleri sarsılmıştır. Devlet ise aldığı bu önlemler ve gönderdiği emirlerle reâyânın güven ve huzurunu yeniden te'sis etmek istemektedir.

Şehirde meydana gelen olayların başılca müsebbibi olarak görülen yeniçerileri düzene sokmak üzere Yeniçeri Ocağı'ndan ağa'nın mektubu ile Turnacıbaşı el-Hac Osman'nın mübaşir olarak Ayıntâb şehrine gönderilmiş. Bu çerçevede Ayıntâb'daki dergâh-ı âlî yeniçerilerinden 1.bölükten Bekir Bey oğlu el-Hac Ömer Ağa, Kubad oğlu el-Hac Abdülkadir Ağa, Samancı Deli Mehmed Ağa oğlu el-Hac Mehmed Ağa, ve 8 alemdâr; 10. bölükten Kasarcı Yusuf Ağa ve Kullukcu Ahmed Ağa ve diğer 2 ağa ile bazı kimseler; 71. cemaattan Debbağ Seyyid Hüseyin Ağa, Serdar Kâsım Ağa ve diğer 2 ağa ve bazı kimseler, yeniçerilerin çıkarmış oldukları fesad ve şekavetin ortadan kaldırılması için Turnacıbaşı el-Hac Osman'nın mübaşirliği altında 27 Şevval 1162/ 10 Ekim 1749 tarihinde Ayıntâb mahkemesine *"ma'rifet-i şer'"* yani nâib tarafından davet edilmişler. Mahkemeye gelen bu kimseler nâib ve mübaşirin huzurunda şehirde yeniçeriler tarafından daha önce yapılmakta olan fesad ve şekâvete izin vermeyeceklerini ve bu kimseleri himaye etmeyeceklerini taahhüd etmişler; eğer buna uymazlarsa nezir olarak 3000 guruş vermeyi kabul ettiklerini Başmuhâsebe defterine kaydettirmişler[49]. Bu arada yeniçerileri düzene sokmak için mübaşir olarak gelen Turnacıbaşı el-Hac Osman da, şehirde elli gün kadar kalarak etrafı gözetlemiştir.

Ayıntâb şehrindeki yeniçerilerden bazılarının şehir içerisinde ön plâna çıktıklarını, âdeta âyan gibi davrandıklarını görmekteyiz. Bu kimseleri aynı zamanda şehrin âsâyişinin bozulduğu zamanlarda yeniçeriler tarafının sözcüleri ve önderleri arasında görmekteyiz. Bu kimseler arasında yukarıda Mirlivâ-i Ayıntâb Mukataası'nı kardeşleri ile beraber kısa bir süre de olsa malikâne olarak tasarruf ettiğini belirttiğimiz ve aynı zamanda her ikisi de uzun süre yeniçeri serdarlığı da yapmış olan dergâh-ı âlî yeniçeri çorbacılarından Deveci-zâde (Devecioğlu) Yusuf Ağa ile dergâh-ı âlî yeniçeri serdengeçti ağalarından Dülüklü-zâde (Dülüklüoğlu) diye meşhur olan Bekir Bey oğlu

[48] **GŞS**, 106 / 237-235.
[49] **GŞS**, 105 / 131-132.

el-Hac Ömer Ağa'nın ön plâna çıktığını görmekteyiz. Bu kısımda bu iki meşhur yeniçerinin çevresinde gelişen olaylardan bahsetmek istiyoruz. Böylece yeniçerilerin şehir içerisindeki konumlarının diğer bir ifadeyle güçlerinin boyutunu daha özele indirgeyerek örnek olarak ele almış olacağız.

Deveci-zâde Yusuf Ağa

Şehirde asâyişi bozan kimseler arasında dergâh-ı âlî yeniçeri çorbacılarından Deveci-zâde Yusuf Ağa'nın adı da sıkca geçmektedir. Nitekim Yusuf Ağa, kendi halinde olmadığı, fitne ve fesad çıkardığı gerekçesiyle Limni Kalesi'ne kalebend (kale hapsi) olunma cezasına çarptırılmış. Bunun üzerine Yusuf Ağa, Divân-ı hümâyûna gönderdiği arzuhalde, bunu kendisine karşı bazı garaz sahibi kimselerin gerçekleştirdiğini ileri sürerek affedilmesini istemiştir. Bu istek üzerine Limni Kalesi dizdârına gönderilen emr-i şerifte; yeniçeri ağası Mehmed Ağa'nın da Yusuf Ağa'nın nefsini ıslah ettiğini bildirmesi ve Ayıntâb ahalisinden bazılarının da merhamet dilekleri üzerine, kalebendlik ve mahbuslukluktan affedildiği bildirilmiştir[50].

XVIII. yüzyılın ilk yarısında Ayıntâb'da görev yapan yeniçeri serdarları içerisinde belki de en çok dikkati çekeni ve nüfuz sahibi olanı Deveci-zâde Yusuf Ağa'dır. Yeniçeri serdarı iken, zaman zaman bu kimse hakkındaki şikayetlere rastlamaktayız. Nitekim, evâsıt-ı Zilkade 1132/ 14-23 Eylül 1720'de Halep valisine gönderilen bir emr-i şerifte; Ayıntâb'da Yeniçeri serdarı olan Deveci-zâde Yusuf'un 1718 yılından beri (iki senedir) serdar olduğu ve ahâlinin haksız olarak akçalarını aldığı ve mütegallibeden olduğu iddiaları ileri sürülmüş; Maraş valisinin Maraş'da olmamasından dolayı, hakları gasbedilenlerin haklarının Halep valisi tarafından alıverilmesi istenmiştir[51]. Yeniçeri serdarı olduğu sırada Yusuf Ağa hakkındaki bir başka şikayette 1721-22 yılında Maraş beylerbeyi Mehmed Paşa tarafından İstanbul'a gönderilen bir mektuba konu olmuştur. Burada, bu kimsenin kendi halinde olmadığı, kendi halinde namuslu ve günahsız olan fukaraya *"hilâf-ı şer' ve kanun"* zulüm ve eziyet ettiği, şehirde herkes tarafından başı boş ve ayak takımı olarak bilinen kimselerle beraber olarak vilâyetin nizamını bozacak hareketler içerisinde olduğu belirtilmiştir. Aralarında şehirdeki yeniçerilerin ihtiyarlarının da aralarında bulunduğu pek çok kimse de bundan rahatsız olmuş, serdar Deveci-zâde Yusuf'u mahkemeye gelerek şikayet etmişler ve halinden mennun olmadıklarını bildirmişler. Bu şikayetlerden sonra serdar Yusuf, şehirden firar ederek kayıplara karışmış; bunun üzerine şehrin yöneticileri ve ileri gelenleri gönderdikleri arz ve mahzarlarla bir daha o kimsenin serdar olmamasını ve zulmünün önlenmesini istemişler[52].

Maraş valisinin mektubu, Ayıntâb ahâlisinin ve yöneticilerinin arz ve mahzarlarına rağmen yaklaşık iki buçuk ay sonra, Ocak 1723'de Ayıntâb şehrine yeniçeri serdarı olarak yeniden Deveci-zâde Yusuf Ağa'nın tayin edildiğini görmekteyiz. Yusuf, serdarlık görevini yeniden alabilmek için İstanbul'a gönderdiği arzuhalde, kendisinin haksız olarak görevden alındığını, iftiraya uğradığını ve suçsuz olduğunu ifade etmiş. Bunun üzerine aslen Ayıntâblı olup da, o günlerde İstanbul'da bulunan garaz sahibi olmadığı belirtilen 20 kadar kişiye durum sorulduğunda, Deveci-zâde'nin firar etmediği, Halep valisi Receb Paşa'nın hacıları karşılamak üzere çağırması üzerine

[50] Deveci-zâde'nin affedilmesi ile ilgili emir, evâsıt-ı Rebiülâhir 1143/ 23 Eylül- 2 Ekim 1730 tarihlidir. Bkz. **GŞS**, 82 / 34.
[51] **GŞS**, 72A / 287.
[52] **GŞS**, 73 / 211.

300 kadar tüfekçiyle oraya gittiğini, hakkındaki bütün söylenenlerin yalandan ibaret olduğunu söylemeleri üzerine serdarlığa yeniden tayin edilmiştir[53]. Acaba İstanbul'da bulunan 20 Ayıntâblı, Deveci-zâde Yusuf'u kurtarmak ve serdarlığı yeniden alması için mi o günlerde İstanbul'a gitmişler, yoksa işleri gereği ya da tesadüfen mi orada bulunmaktadırlar. Bütün bu şüpheler ve sorular, alınan yeni serdarlık mektubu, Yusuf'un yeni bir tezgah içerisinde olduğunu izlenimini vermektedir. Şehir halkının büyük bir kesiminin istemediği birisinin yeniden şehre güvenlik ile ilgili bir birimin başına getirilmesi haliyle şehrin huzurunun bozulmasına yeniden zemin hazırlayacaktır.

1708-1710 yıllarında şehirde meydana gelen olaylarda, âyanlık iddiasında bulunanların büyük etkisi olmuş; bu kimselerin şehir kethüdası ve iş erleri tayin ederek şehirde inisiyatifi ellerine aldıklarını görmekteyiz. Bu kimseler arasında; eski Nakibüleşrâf kaymakamı Hacı Mustafa Efendi, eski Müftü Basmacı-zâde Mehmed Efendi, Debbağ-zâde Seyyid İbrahim, Abdullah Çavuş, Mustafa Beşe, Emir Hüseyin ve Deveci-zâde Yusuf gibi kimseler de yer almıştır. Âyanlık iddiasında olan bu kimselerin ahâliye karşı takınmış oldukları tavırları ve yaptıkları yolsuzluklar Divân-ı Hümâyûn'a arzuhal ile iletilmiş. Bu kimseler hakkında Ayıntâb'a gönderilen emr-i şerifte; bu kimselerin *"ehl-i örf"*ün işine karışmamaları, kendi hallerinde olmaları ve hatta şehir dışında ikâmet olunmaları gibi isteklerin yer aldığını görmekteyiz[54]. Âyanlık iddiasında bulunanlar arasında Deveci-zâde Yusuf'un da bulunması, onun gücünü ve nüfûzunu büyük bir ihtimalle hem mensubu olduğu aileden hem de içinde bulunduğu yeniçerilikten aldığını ortaya koymaktadır.

Dülüklü-zâde (Dülüklüoğlu) Bekir Bey-zâde el-Hac Ömer Ağa

Yapmış olduğu haksız muamelelerle adından çokca söz ettiren bir başka yeniçeri serdarı da 11. bölükten dergâh-ı âlî yeniçeri serdengeçti ağalarından Dülüklüoğlu da denilen Bekir Bey-zâde el-Hac Ömer Ağa'dır. Bu kimse yaklaşık on yıl, 1737-38 yılından itibaren yeniçeri serdarı olarak görev yapmıştır. Bu da haliyle kendisine hem malî bakımdan hem de siyasi bakımdan nüfuz sağlamış, ahâli ile arasında husûmetin doğmasına neden olmuştur. Serdar el-Hac Ömer Ağa hakkında evâhir-i Cemâziyelâhir 1161/ 17-26 Haziran 1748'de gönderilen bir emr-i şerifte; onun şehirde ulaşmış olduğu gücü açıkca ortaya koymaktadır. Buna göre, el-Hac Ömer Ağa'nın 1737-1738 yılından beri malî kudreti sebebiyle serdar olduğu ve etrafına pek çok haram-zâde eşkiyayı toplayarak reâyâ-ya kendi adamımdır diyerek sahip çıkıp *"mâl-ı mirî"*nin tahsiline engel olduğu gibi *"evâmir-i aliyye"*nin infaz ve icrâsına da külliyen mâni olduğu belirtilmektedir. El-Hac Ömer Ağa'nın bu işlerdeki en büyük yardımcısı da kahvehâneleri ve köşe başlarını tutarak gece - gündüz ibâdullahın mallarını gasbeden ve ırzlarına taarruzda bulunan Alemdarî Deli Bekir'dir. Ayıntâb nâibi, ocak ihtiyarları ve âyanı ile, Ruha (Urfa) Kalesi dizdârına gönderilen emr-i şerifte, el-Hac Ömer Ağa ve Deli Bekir'in *"ıslâh-ı nefs"* oluncaya kadar Ruha Kalesi'nde hapis olunmaları istenmiştir. Bu emirden yaklaşık üç ay sonra, yine aynı kişilere gönderilen bir başka emirde; Ruha Kalesi'ne kalebend olunmaları emredilen bu kimselerin, buna itaat etmedikleri gibi, beldenin nizamını bozmaya devam ettikleri bildirilmiş. Eğer bu kimseler, bu defa da emre itaat etmedikleri takdirde cezalarının verilmesi ve itaatlarının sağlanması istenmiştir[55].

---

[53] **GŞS**, 73 / 181.
[54] **GŞS**, 59 / 75-76,81-82.
[55] **GŞS**, 105/ 33, 48, 88-89.

1745 yılında şehirde bulunan yeniçerilerin şekavetlerinin devam ettiği, hatta *"şer'-i şerif"*in yani kadının işine müdahale ettikleri görülmektedir. Bunun üzerine şehirdeki ulemâdan, salih kimselerden, sâdâttan, imamlardan, hatiblerden ve diğer ahaliden bazı kimseler mahkemeye gelerek yeniçeri tâifesinden Bekir Bey oğlu el-Hac Ömer, kölesi Ahmed Beşe, hizmetkarı Ömer, Kanburoğlu Mustafa gibi bazı kimselerin kendi hallerinde olmayıp, şekavet üzere olduklarını ifade etmişler. Bunun üzerine Ayıntâb nâibi Mehmed Arif Efendi şikayet konusunu İstanbul'a bir mektup ile bildirilmiştir. Bu mektupta; Bekir Bey oğlu el-Hac Ömer ve arkadaşlarının, yeniçeri tâifesinden birinin "hukûk-ı şer'iyye" ile hapse girmesine karar verildiğinde, biraraya gelerek cemiyet halinde mahkemeye ve zâbit odasına hücum ederek suçlu olan yeniçeriyi serbest bıraktırdıkları, ayrıca yeniçerilerden birinin mahkeme tarafından her hangi bir suçtan dolayı yakalanması veya mahkemeye çıkarılması gerektiğinde yine bu kimselerce engellendiği ifade edilmiştir. Yeniçerilerin başını çeken Bekir Bey oğlu el-Hac Ömer ve Ahmed hakkındaki şikayetler arasında; bu kimselerin mahkemeyi basarak eski Nâib Seyyid Yusuf'un mal ve eşyalarını yağmaladıkları, yine bu sene içerisinde eski Nâib İbrahim Efendi'ye mahkemede hücum ettikleri ve Ayıntâb'daki görevinden ayrıldığı gün 70-80 nefer süvari ile şehre bir saatlik mesafede Leylancık denilen mahalde önüne inerek bir gün bir gece muharebe edip, külliyetli miktarda parasını gasbettikleri de şikayetler arasında yer almıştır. Bu şikayetler üzerine, evâil-i Zilhicce 1158/ 25- Aralık 1745-3 Ocak 1746'da Ayıntâb kazası nâibine ve mahallinde tahkikat yapmak üzere gönderilen mübaşire gönderilen emr-i şerifte, tarafların mahkemeye çıkarılması ve davalarının görülmesi istenmiştir[56].

Genel hatlarıyla ele aldığımız yeniçerilerin odak teşkil ettiği bu çalışma ile, XVIII. yüzyılın ilk elli yıllık döneminde Ayıntâb şehrindeki yönetici, halk ve yeniçeri ilişkilerini gözler önüne sermeye çalıştık. Hiç şüphesiz yukarıdaki örnek olayları çoğaltmamız elbette mümkün, ancak biz burada yeniçerilerin sebep oldukları *"vak'a-i âdiye"*den kabul edilebilecek olaylar üzerinde durmadık. Sadece şehir yönetimini ve halkın asayiş ve huzurunu büyük çapta etkileyen olaylar üzerinde yoğunlşatık. Bütün bu olaylar bize göstermektedir ki, yeniçeriler ve onların başlarında bulunan serdarları, taşra şehirlerinde XVIII. yüzyılda *"ehl-i örf"* içerisindeki en etkili kesimi teşkil etmektedirler. Çünkü bu kesim pek çok olayın ya başlatıcısı ya da sona erdiricisi olmuştur. Belki de bu kesime bu gücü, ellerinde bulunan silahları ve bunun verdiği güven sağlamaktadır. Yeniçerilerin, Ayıntâb şehrinin idarî, sosyal, ekonomik ve askerî hemen hemen her kesiminde hissedilen etkilerinin temelinde XVIII. yüzyılda merkezi otoritenin zayıflamaya başlaması sonucunda ön plâna çıkmaya başlayan yerelliğin büyük etkisi vardır. Bu da yeniçerilerin merkez dışında taşrada da etkili bir güç olarak ortaya çıktıklarını göstemektedir. Biz de bunu Ayıntâb şehri örneğinde ortaya koymaya çalıştık.

[56] GŞS, 102 / 207.